

Hoe meertalig zijn wij?

Auteurs:	<i>Anna Kaal</i> , docente Engels en vakdidactica moderne vreemde talen, <i>Vrije Universiteit Amsterdam</i>
Type:	les (online)
Vak:	alle talen
Doelgroep:	ontworpen voor onderbouw vmbo/havo/vwo, maar eventueel ook geschikt voor gesprekken over taal in andere jaarlagen (je zou de opdracht iets kunnen aanpassen).
Aantal lessen:	1,5
Totale duur:	ca. 60 minuten (kan in de les, maar ook als huiswerk)
Thema:	taalbewustzijn, taal in de samenleving, meertaligheid

Doel van de werkvorm

Leerlingen gaan in hun omgeving op onderzoek uit op 3 manieren: een talenspeurtocht door het huis, het onderzoeken van eigen taalgebruik in een eigen chatgesprek, en het letten op taalgebruik in gesprekken thuis (bijv. tijdens het eten). Welke talen komen ze daar tegen? Waarvoor worden de talen gebruikt? Vervolgens gaan leerlingen over de verschillen en overeenkomsten in hun bevindingen in gesprek en maken ze hun eigen taalprofielposter.

Het doel van deze les is leerlingen openheid, respect en interesse voor verschillende talen en culturen bijbrengen (zowel de verschillende thuistalen, de vreemde talen die op school worden geleerd, als andere talen die in het dagelijks leven een rol spelen). Ze worden zich bewust van de verschillende talen waarmee ze zelf, en hun klasgenoten, in aanraking komen. Dit wordt ook wel 'talensensibilisering' genoemd (Van Avermaet, 2015). Ze staan daarnaast stil bij de verschillende functies van taal in de samenleving en hun eigen opvattingen (en mogelijke vooroordelen) over taal/talen.

Beschrijving van het materiaal

Het materiaal bestaat uit een beschreven opdracht (voorbereiding, in de les, verwerking) met een bijbehorende PowerPoint en twee voorbeelden van een taalprofielposter (de eindopdracht). Ook worden verwijzingen gegeven naar bronnen om verder te lezen over meertaligheid.

Instructie voor docent

1. Geef de leerlingen een opdracht ter voorbereiding op een gesprek over meertaligheid. Het is het handigst om dat aan het einde van een eerdere les te doen. De opdracht luidt:

Ga op zoek naar zo veel mogelijk verschillende talen in en rondom je huis.

- *Doe een speurtocht door en rondom het huis en maak foto's op je telefoon van de talen die je tegenkomt;*
- *Bekijk een recent chatgesprek dat je had; welke talen kom je tegen?*
- *Houd op een dag eens in de gaten welke taal je thuis met je familie spreekt (bijvoorbeeld tijdens het eten);*
- *Verzamel voorbeelden en bedenk per taal:*
 - *Met welke taal hebben we te maken?*
 - *Waar wordt de taal voor gebruikt (functie)?*
- *Neem je bevindingen mee naar de (online) les*

Het is handig om een paar voorbeelden te geven van waar je naar op zoek bent. Zie hiervoor de PowerPoint; het is ook leuk als je als docent een eigen voorbeeld kunt noemen.

2. Vervolgles over meertaligheid: leerlingen nemen hun bevindingen mee. Ze bespreken hun bevindingen in duo's/trio's (online kun je de leerlingen bijvoorbeeld in Zoom 'break-out-rooms' aan elkaar koppelen). Ze bespreken daarbij de talen die ze tegenkwamen en waarvoor deze gebruikt werden, maar krijgen ook een paar aanvullende vragen, namelijk:

- *Waarom juist deze taal, denk je?*
- *Wat vind je van de taal? (Vind je het leuk om deze taal hier tegen te komen? Vind je het een mooie taal? Vind je het een belangrijke taal?). Waarom?*
- *Gebruik je de taal zelf vaak? Waarvoor? Ben je er goed in?*

Bespreek deze vragen aan de hand van je eigen voorbeelden bij stap 1 (zie de PowerPoint voor aangevulde voorbeelden).

3. Bespreek vervolgens kort na met de hele groep: Ze hebben net allerlei talen besproken. Welke talen waren dat? Welke talen kwamen het meest voor in de groepjes? Waarschijnlijk kom je uit op best wat verschillende talen in de gehele groep. Stel de vraag: Zijn jullie dan meertalig? Laat leerlingen hier eens op reageren. Waarom is een leerling wel/niet meertalig? Bekijk vervolgens samen de definitie van Delarue (zie dia PowerPoint). Discussie: Wanneer noem je een taal eigenlijk een taal? Waar veel leerlingen vooral zullen denken aan landstalen, kun je voor meertaligheid een veel bredere definitie van taal gebruiken. Je kunt hier nog een aantal voorbeelden van geven (zie PowerPoint).

4. Geef de vervolgopdracht: maak een poster van je eigen taalrepertoire; welke talen spreek jij of kom je mee in aanraking? (zie de PowerPoint voor twee voorbeelden).

5. Wanneer de leerlingen hun posters hebben ingeleverd kun je overwegen een overzicht van alle talen te maken in een taalrepertoire van de klas. Je kunt elke week een ander poster nemen als leidraad voor een gesprek over taal. Je kunt ook op een ander moment (bijv. Aan het einde van het jaar) vragen of er nog andere talen zijn bijgekomen.

Aandachtspunten

Voor de opdracht van de taalposter kan het leuk zijn om leerlingen wat vrijheid te geven. Het gaat er vooral om dat ze nadenken over hun eigen taalprofiel.

(Theoretische) achtergrond bij de werkvorm

In Nederland staat meertaligheid hoe langer hoe meer op de agenda. Met de opkomst van Tweektalig onderwijs, zowel in het basisonderwijs, als in het voortgezet onderwijs, en de internationalisering van universiteiten speelt vooral het Engels een steeds grotere rol in Nederland. Daarnaast wordt onze samenleving steeds multicultureler. Volgens het CBS (2019) heeft 24% van de bevolking een migratieachtergrond en in de vier grote steden spreekt meer dan de helft van de leerlingen thuis ook een andere taal. In het rapport 'Talen voor Nederland' vraagt de KNAW (2018) aandacht voor de paradox tussen een steeds meer diverse samenleving en een afnemende aandacht voor talen, in het onderwijs en in de samenleving.

Meertaligheid maakt ook een belangrijk onderdeel uit van de huidige plannen voor curriculumvernieuwing (www.curriculum.nu). Meertaligheid wordt expliciet genoemd als 1 van de 5 grote opdrachten die het moderne vreemde talenonderwijs zouden moeten volbrengen. Hier wordt het als volgt omschreven: "Leerlingen leren zich bewust te worden van de talen om zich heen en in de samenleving, van stereotyperingen en vooroordelen rondom talen, en van hun eigen meertalige repertoire: wat is mijn eerste taal, welke (woorden uit) andere talen ken ik? Leerlingen breiden hun eigen meertaligheid uit en leren die effectief inzetten, bijvoorbeeld als ze een nieuwe taal leren of als ze sprekers van verschillende talen helpen communiceren met elkaar."

Meertalige competentie maakt inmiddels deel uit van het ERK. Het FREPA (Framework of Reference for Pluralistic Approaches) biedt ook een mooi overzicht van doelen m.b.t. meertaligheid.

Met andere woorden, meertaligheid staat op verschillende manieren op de kaart in Nederland en voor het Nederlandse onderwijs. Het is belangrijk en leuk om de meertaligheid van je eigen leerlingen te ontdekken.

Deze opdracht is geïnspireerd op vormen van dataverzameling in de onderzoekstraditie van *Linguistic Landscapes*, taalkundige landschappen (bijv. Gorter, 2006, of *Linguistic Landscape: An international journal* bij uitgever John Benjamins). Deze aanpak richt zich vaak op talige manifestaties in de publieke ruimte (denk aan reclameborden, posters, verkeersborden, etalages, etc.) als weergave van het belang van een taal/talen in een samenleving.

Bronnen en evt. verder lezen

Avermaet, P. van (2015). Waarom zijn we bang voor meertaligheid? *Levende Talen Magazine*, 102(7), 6-10. <http://www.lt-tijdschriften.nl/ojs/index.php/ltn/article/view/1523>

Beuningen, C.G. van, & Polišíenská, D. (2019). Meertaligheid in het voortgezet onderwijs: Een inventarisatiestudie naar opvattingen en praktijken van talendocenten. *Levende Talen Tijdschrift* 20(4), 25-36. https://pure.hva.nl/ws/files/6632238/LTT_2019_20_4_25_36_vBeuningenPolisenska.pdf

Delarue, S. (2018). *Tien cruciale inzichten over meertaligheid en taalverwerving*. Geraadpleegd op 8-04-2020 via: www.neerlandistiek.nl/2018/04/10-cruciale-inzichten-over-meertaligheid-en-taalverwerving

ERK met vernieuwde descriptoren waaronder meertalige competentie: <http://taaluniversum.org/publicaties/erk-supplement-met-nieuwe-descriptoren>

Framework of Reference for Pluralistic Approaches: <https://carap.ecml.at/>

Gorter, D. (Ed.) (2006). *Linguistic Landscape: A New Approach to Multilingualism*. Multilingual Matters Ltd.

KNAW (2018) *Talen voor Nederland*. <https://knav.nl/nl/actueel/publicaties/talen-voor-nederland>

Bijlage

PowerPoint 'Hoe meertalig zijn we?' (apart te downloaden)